

Bajzát Tünde

Miskolci Egyetem
Idegennyelvi Oktatási Központ

Szaknyelvoktatók képzettsége, oktatásmódszertana és véleménye a szaknyelvoktatásról nemzetközi kontextusban

<https://doi.org/10.48040/PL.2020.17>

A szaknyelvoktató feladata, hogy a hallgatók idegen nyelvi kompetenciáit szakterületüknek megfelelően fejlessze, szakmai szókincsét bővítse. A tanulmány célja az, hogy bemutassa egy külföldi szaknyelvoktatók körében végzett vizsgálat eredményeit. Az empirikus kutatásból megtudathatjuk a szaknyelvet oktatók képzettségét, az oktatott idegen nyelveket és szakterületeket, az oktatás során használt módszereket, a használt tananyagokat, az oktatási formákat, és az oktatók véleményét a szaknyelvoktatás- és kutatás fontosságáról a felsőoktatásban.

Kulcsszavak: felsőoktatás, szaknyelvoktatók képzettsége, oktatásmódszertan, oktatói vélemények, nemzetközi kontextus

Bevezetés

Globalizálódó világunkban az idegennyelv-tudás és a szaknyelvtudás egyre inkább felértékelődik, ezért a szaknyelvoktatás is egyre fontosabb szerepet tölt be a felsőoktatásban Magyarországon és külföldön egyaránt. Ebből következően kutatásom célja az volt, hogy megvizsgáljam a nemzetközi kontextusban dolgozó szaknyelvoktatók munkáját és véleményét. A tanulmány a külföldi felsőoktatási intézményekben szaknyelvoktatók körében végzett empirikus kutatás eredményeit mutatja be. A kapott eredmények alapján javaslatot tehetünk arra, hogyan fejleszthető a szaknyelvoktatás a magyar felsőoktatásban azért, hogy a hallgatók jobban megfeleljenek a munkahelyi elvárásoknak itthon és nemzetközi környezetben egyaránt. A tanulmány a következőkben bemutatja a kutatás célját, módszerét, a kutatási mintát és a kutatás eredményeit.

A kutatás, illetve a felmérés célja

A felmérő kutatás célja az volt, hogy megismerjük a nemzetközi kontextusban dolgozó szaknyelvoktatók képzettségét, a szaknyelvoktatás során használt módszereket és tananyagokat, az oktatási formákat és az oktatók véleményét a szaknyelvoktatás- és kutatás fontosságáról a

felsőoktatásban. A jelen kutatás célját tekintve alkalmazott kutatás, továbbá felhasználom a korábbi kutatások eredményeit, eszközeit, módszereit, de ugyanakkor az új kutatási felmérés révén új ismeretekkel is bővíttem a témát (Fóris, 2008).

A kutatás módszere

A tanulmány következtetései egy empirikus felmérés eredményei alapján fogalmazhatók meg, ehhez az adatgyűjtés módszerei közül a kérdőíves adatfelvételt választottam. A kérdőíves adatfelvételt az egységesség, a könnyebb feldolgozhatóság indokolta. A választás másik oka az, hogy a jelen kutatás „felderítő kutatás” és a kérdőíves adatfelvétel alkalmas leginkább ilyen célra. Főként olyan kutatásokban használják, amelyekben az elemzési egység az egyes ember, illetve az adatközlők az egyes emberek. A standardizált kérdőívek továbbá minden válaszadóról ugyanolyan formában nyújtanak adatokat (Babbie, 2001).

Az angol nyelvű kérdőív zárt és nyitott kérdéseket, valamint Likert-skálákat tartalmazott. A zárt kérdések esetén a lehetséges válaszokat a kutató határozza meg. A zárt kérdések egységesebb mérést követelnek meg, ezért megbízhatóságuk is nagyobb és a válaszok is könnyen összegezhetőek és elemezhetőek. Ezzel szemben a nyitott kérdésekre a válaszadók tetszés szerint válaszolhatnak, leírhatják gondolataikat és véleményüket, ezért a kapott adatok nem kiszámíthatók, ugyanakkor mélyrehatóak (Mackey – Gass, 2005).

Az angol nyelvű kérdőív a következő témakörökre kérdezett rá:

- a) a szaknyelvoktatók képzettségére és oktatási tapasztalataira;
- b) az oktatott szaknyelvekre és szakterületekre;
- c) az oktatás során használt módszerekre, tananyagokra és oktatási formákra;
- d) az oktatók véleményére a szaknyelvoktatás- és kutatás fontosságáról a felsőoktatásban.

A kérdőíves adatgyűjtés során az önkitöltős módszert alkalmaztam, a kérdőíveket a válaszadók online töltötték ki, Google Docs formátumban. A kérdőív kitöltése önkéntes volt, a megkérdezettek megőrizték anonimitásukat.

A kutatási minta

A 2019 őszén elvégzett vizsgálatban 12 külföldi felsőoktatási intézményben dolgozó szaknyelvoktató vett részt és töltötte ki a kérdőívet. A vizsgálatban résztvevők általános adatait az 1. táblázat tartalmazza. Megfigyelhetjük, hogy a megkérdezettek nagy része (11 fő, 92%) nő, és csak 1 férfi (8%) válaszolt a

kérdésekre. A kutatásban résztvevők átlagéletkora 44,42 év, a válaszadók 37 és 56 éves kor közöttiek. A vizsgálatban résztvevők 17 százaléka (2 fő) 37-40 éves korú. A 41-45 év közöttiek vettek részt legnagyobb számban (7 fő, 59%) a kutatásban. Az életkor emelkedésével csökken a megkérdezett oktatók száma, mert 46-50 éves kor között 1 fő (8%), 51 és 55 éves kor között 1 fő (8%), és 55 év felett is 1 fő (8%) van. A táblázatban látható az is, hogy a megkérdezettek négy különböző anyanyelvi csoportot képviselnek, legtöbben román anyanyelvűek (9 fő, 76%), és 1-1 fő angol, német és mandarin anyanyelvű. Megfigyelhető az is, hogy a résztvevők négy különböző ország felsőoktatási intézményében oktatnak, közülük a legtöbben Romániában (9 fő, 76%), 1-1 fő pedig Hollandiában, Japánban és Németországban.

1. táblázat. A vizsgálatban résztvevők általános adatai (n=12)

	résztvevők száma	százalékos érték (%)
NEM	nő: 11	92%
	férfi: 1	8%
ÉLETKOR	átlagéletkor: 44,42 év	---
	37 – 40 év között: 2 fő	17%
	41 – 45 év között: 7 fő	59%
	46 – 50 év között: 1 fő	8%
	51 – 55 év között: 1 fő	8%
	55 év felett: 1 fő	8%
ANYANYELV	angol: 1 fő	8%
	német: 1 fő	8%
	mandarin: 1 fő	8%
	román: 9 fő	76%
MUNKAVÉGZÉS HELYE	Hollandia: 1 fő	8%
	Japán: 1 fő	8%
	Németország: 1 fő	8%
	Románia: 9 fő	76%

A kutatás eredményei

A következőkben a vizsgálat eredményeit ismertetem. Elsőként a szaknyelvoktatók képzettségét és oktatási tapasztalatait mutatom be. Ezt követően megismerhetjük a megkérdezettek által oktatott szaknyelveket és az oktatott szakterületeket. Majd az oktatás során használt tananyagok, módszerek és oktatási formák ismertetése következik. Végezetül megtudhatjuk, hogy mi a véleménye a felmérő kutatásban részt vett külföldi oktatóknak a szaknyelvoktatás- és kutatás fontosságáról a felsőoktatásban.

A szaknyelvoktatók képzettsége és oktatási tapasztalata

A kutatásban rész vett 12 külföldi szaknyelvoktató nagy része (10 fő, 84%) rendelkezik tudományos (PhD) fokozattal, és a résztvevők közül csupán 2 fő (16%) nem szerzett PhD végzettséget, ők egyetemi diplomával rendelkeznek. A PhD fokozattal rendelkező válaszadók többsége (8 fő, 80%) nyelvészeti területen szerezte tudományos végzettségét és kisebbik részük (2 fő, 20%) pedig valamilyen szakmai területen.

A megkérdezettek képzettségéről az is elmondható, hogy mindannyian (12 fő, 100%) rendelkeznek nyelvtanári végzettséggel. Azonban a külföldi szaknyelvoktatók közül csupán 2 fő (16%) rendelkezik olyan szakterületi végzettséggel, amelynek a szaknyelvét oktatja, a többség (10 fő, 84%) azonban nem.

A 2. táblázat a válaszadók szaknyelvoktatási tapasztalatát tartalmazza. A táblázatban látható, hogy a vizsgálatban résztvevők átlagban 14,92 év oktatási tapasztalattal rendelkeznek. Az oktatók közel fele (5 fő, 42%) 4-10 év közötti időtartamban tanít szaknyelvet, 1 fő (8%) 11-15 éve, az oktatók negyede (3 fő, 25%) 16-20 év közötti tapasztalattal rendelkezik, 2 fő (17%) 21-25 év közötti időtartamban dolgozik szaknyelvoktatóként és 1 fő (8%) már több mint 25 éve tanít szaknyelvet.

2. táblázat. „Hány éve tanít szaknyelvet?” (n=12)

SZAKNYELVOKTATÁSI TAPASZTALAT	
Korcsoport	százalékos érték (%)
átlag: 14,92 év	---
4 – 10 év között: 5 fő	42%
11 – 15 év között: 1 fő	8%
16 – 20 év között: 3 fő	25%
21 – 25 év között: 2 fő	17%
25 év felett: 1 fő	8%

A válaszadók több mint fele (7 fő, 58%) részesült szaknyelvoktatói képzésben korábban, de a megkérdezettek közel fele (5 fő, 42%) nem vett részt ilyen képzésben. A külföldi szaknyelvoktatók többsége rendszeresen gyarapítja tudását konferenciákon és tréningeken. A megkérdezettek közül 1 fő (8%) évente többször, negyedük (3 fő, 25%) gyakran, harmaduk néha (4 fő, 33,5%) másik harmaduk (4 fő, 33,5%) ritkán vesz részt szaknyelvoktatással kapcsolatos konferencián. Tréningen ritkábban vesznek részt az oktatók: 1 fő (8%) évente többször, harmaduk néha (4 fő, 34%), a válaszadók fele (6 fő, 50%) ritkán, 1 fő (8%) pedig soha.

Az oktatott szaknyelvek és az oktatott szakterületek

A kutatás résztvevői mindannyian (12 fő, 100%) oktatnak angol szaknyelvet, ezen kívül 2-2 fő német, illetve román szaknyelvet is, 1-1 fő pedig francia és olasz szaknyelvet is, tehát a megkérdezettek fele (6 fő, 50%) két különböző idegen nyelven is tanít szaknyelvet. A megkérdezettek 13 különböző szakterületen oktatják a szaknyelveket, melyek közül a legjelentősebb az egészségügyi (5 fő), a gazdasági (3 fő), a jogi (3 fő), a bölcsészettudományi (2 fő) és a gépészmérnöki (2 fő) szaknyelv oktatása. Azonban 1-1 fő oktató az alkalmazott fizika, anyagmérnök, építészet, földtudomány, informatika, matematika, vegyészmérnök és villamosmérnök szakterületen tanuló hallgatónak is tart szaknyelvi órákat. A külföldi szaknyelvoktatók fele (6 fő, 50%) heti 2 órában, egy negyedük (3 fő, 25%) heti 4 órában, másik negyedük (3 fő, 25%) csupán heti 1 órában oktat szaknyelvet.

Az oktatás során használt tananyagok, módszerek és oktatási formák

A szaknyelvi órákon a megkérdezett oktatók változatos tananyagokat használnak, a leggyakrabban használt oktatási anyagok a mások által írt kurzuskönyvek (11 fő), a saját szerzőségű kurzuskönyvek (8 fő), online videók (8 fő), és a Power Point-os diák (8 fő). A válaszadók gyakran használnak online cikkeket (6 fő), újság vagy magazin cikkeket (5 fő), mások által írt egyetemi jegyzeteket (4 fő) és saját szerzőségű egyetemi jegyzeteket (3 fő). A ritkábban használt tananyagok közé a tudományos cikkek (2 fő), az online blogok (2 fő), az online óratervek és feladataik (1 fő), a saját készítésű feladatlapok (1 fő) és a szakkönyvek (1 fő) tartoznak.

A szaknyelvi órákon használt tananyagok változatosságához hasonlóan a kutatásban résztvevők változatos módszereket alkalmaznak óráikon, melyek közül a leggyakoribbak a megbeszélés (11 fő), a szerepjáték (11 fő), az esettanulmány (10 fő) és a szeminárium (10 fő). A gyakran alkalmazott módszerek közé sorolható a projektmunka (9 fő), a csoportmunka (8 fő) és az előadás (6 fő). Azonban a szaknyelvi óra tematikájához kapcsolódó szakember meghívása és előadás tartása a ritkán használt módszerek közé tartozik, csupán 2 fő említette ezt meg.

Az előzőekhez hasonlóan, az oktatás során használt oktatási formák is változatos képet mutatnak. A kutatásban résztvevők leggyakrabban (11 fő) nagy csoportban (15-30 hallgató), szemináriumon (8 fő) és előadáson (7 fő) oktatnak. Kevesebben (4 fő) tanítanak kis csoportban (5-10 hallgató), 2 szaknyelvoktató folytat mentorálást és online oktatást és 1-1 fő végez távoktatást, virtuális oktatást, illetve tanít Skype-on keresztül.

Az oktatók véleménye a szaknyelvoktatás és -kutatás fontosságáról a felsőoktatásban

Ahogy az a korábbiakban láthattuk, a megkérdezett szaknyelvoktatók többsége rendszeresen vesz részt szaknyelvoktatással kapcsolatos tréningen, és a válaszadók több mint fele (7 fő, 58%) tartja ezt nagyon fontosnak. Az oktatók negyede (3 fő, 25%) fontosnak és kis részük (2 fő, 17%) közepesen fontosnak gondolja a tréningeken való részvételt.

Az előzőekben láthattuk, hogy a megkérdezett szaknyelvoktatók közül csupán 2 fő (16%) rendelkezik olyan szakterületi végzettséggel, amelynek a szaknyelvét oktatja, és a válaszadók nagy része (10 fő, 84%) nem is tartja ezt fontosnak. Véleményüket néhányan azzal indokolták, hogy idegen nyelvet és nem szakmát tanítanak, ezért nincs szükségük szakirányú diplomára. Erről az egyik válaszadó így írt: *„Mert én nyelvet tanítok és nem szakmai tartalmat.”* Egy másik oktató pedig így vélekedett a kérdésről: *„Nem kell szakembernek lenni ahhoz, hogy szókinccset taníthassunk, csak tanárnak.”* Az egyik megkérdezett véleménye szerint egy különböző szaknyelveket oktató nyelvtanártól nem várható el, hogy minden általa oktatott szaknyelv szakmai területén diplomát szerezzen. Gondolatait így fogalmazta meg: *„Ha egy tanár például angol nyelvet tanít különböző szakos hallgatóknak (műszaki, közgazdász stb.), akkor nem rendelkezhet minden szakterületen diplomával.”* Egy másik adatközlő indoklása szerint a szaknyelvoktatók célja az idegennyelv-tudás fejlesztése. Erről így írt: *„Az Idegennyelvi Központunk célja a kommunikációs készségek fejlesztése idegen nyelven, és ez minden szakterületen azonos, csak egyszerűen a különböző szakterülethez igazítjuk a tananyagot.”* Azonban a válaszadók kis része (2 fő, 16%) úgy gondolta, hogy fontos a szakirányú diploma megszerzése. Véleményét az egyik adatközlő azzal indokolta, hogy megszerzett szakmai tudása segítségével jobban tudja a szaknyelvet is oktatni. Gondolatát így fogalmazta meg: *„Ezáltal jobban megértheted azt, amit tanítani fogsz.”* A másik válaszadó pedig, aki úgy vélekedett, hogy szakmai diplomája birtokában tudása is naprakész, erről így írt: *„Azért, hogy megismerjem a legújabb trendeket.”*

A PhD-fokozat, tudományos tevékenység és a szaknyelvoktatáshoz való viszony

Korábban láthattuk, hogy az adatközlők nagy része (10 fő, 84%) rendelkezik tudományos fokozattal. Azonban csupán a megkérdezettek negyede (3 fő, 25%) vélte úgy, hogy nagyon fontos a PhD fokozat megléte szaknyelvi munkájához, 2 fő (17%) tartotta fontosnak, a válaszadók negyede (3 fő, 25%) közepesen fontosnak gondolta. A kutatásban résztvevők harmada (4 fő, 33%)

szerint egyáltalán nem fontos a tudományos fokozat megszerzése a szaknyelvoktatói munkához.

A tudományos fokozat megszerzésénél a válaszadók fontosabbnak tartják a szaknyelvoktatás területén végzett kutatómunkát. A megkérdezettek egyharmada (4 fő, 33%) szerint nagyon fontos, 2 fő (17%) fontosnak, másik harmaduk (4 fő, 33%) pedig közepesen fontosnak tartja kutatás végzését a szaknyelvoktatás területén és csupán 2 fő (17%) gondolta úgy, hogy nem fontos. Véleményük szerint a kutatómunka hozzájárul tudásuk gyarapításához, és oktatói munkájukat is fejleszti. Erről így írt az egyik adatközlő: *„Mert hasznos lehet új nézőpontok megismerése.”* Egy másik oktató is megerősítette ezt a véleményt: *„Mert fontos, hogy naprakész legyek.”* Egy harmadik válaszadó ekképpen fogalmazta meg gondolatait: *„Mert így új dolgokat ismerhetek meg.”* Egy negyedik résztvevő így vélekedett: *„Mert segíti a tanulási és tanítási folyamatot egyaránt.”* Az ellenvéleményen lévők gondolata szerint a kutatómunka nem tartozik a szaknyelvoktatók legfőbb tennivalói közé, ezt így fogalmazta meg röviden egyikőjük: *„Mert a tanítás a tanár fő feladata.”*

A szaknyelvoktatás fontosságának tanári megítélése

Az előzőekben tárgyalt kérdésekkel összehasonlítva elmondható, hogy a megkérdezettek a szaknyelvoktatást tartják a legfontosabbnak a felsőoktatásban. A válaszadók nagy része (9 fő, 75%) nagyon fontosnak, kis részük (3 fő, 25%) fontosnak tartja. A megkérdezettek véleménye szerint a szaknyelvoktatás motiválja a hallgatókat, szélesíti a látókörüket, segíti szakmai előmenetelüket. Így vélekedett egyikőjük: *„Mivel az angol nyelv az akadémiai kiadványok és konferenciák fő nyelve, így fontos, hogy a nem angol anyanyelvűek is segítséget kapjanak ebben munkájukhoz.”* Egy másik oktató pedig ekképpen fogalmazott: *„Mert fontos, hogy a hallgatók idegen nyelven is tudjanak beszélni szakterületükről és szakmájukról.”* Továbbá, néhány oktató szerint a hallgatók jövőbeli elhelyezkedésében és munkavégzésében is kulcsfontosságú szerepet játszik, így írt erről egyikük: *„Mert a munkaerőpiacon a diplomával rendelkezők számára ez elvárás.”* Egy másik válaszadó pedig így fogalmazta meg gondolatait: *„Mert így a hallgatók jobban el tudják majd látni a munkájukat.”*

A vizsgálatban résztvevők nagy része (9 fő, 75%) egyaránt fontosnak tartja az általános és a szaknyelvoktatást a felsőoktatásban, és kis részük (3 fő, 25%) gondolja úgy, hogy a szaknyelvoktatás fontosabb.

Konklúzió

A tanulmány külföldi szaknyelvoktatók körében végzett empirikus felmérő kutatás eredményeit mutatta be. A vizsgálatból megtudtuk, hogy az oktatók mindannyian nyelvtanárként diplomáztak; nagy részük szerzett tudományos fokozatot; és csak kis részük rendelkezik olyan szakterületi végzettséggel, amelynek a szaknyelvét oktatja. A kutatásban részt vett szaknyelvoktatók munkájuk során változatos tananyagokat használnak, és különböző oktatási módszereket és formákat alkalmaznak. Az eredmények arra is rávilágítottak, hogy a megkérdezettek véleménye szerint egy szaknyelvet oktató tanár esetében a PhD fokozat megszerzése fontosabb, mint a szakmai diploma megléte; de a szaknyelvoktatással kapcsolatosan tréningen történő részvétel a legfontosabb. A válaszokból az is kiderült, hogy a válaszadók a szaknyelvkutatást is fontosnak tartják, de a szaknyelvoktatás – motiváló hatása és munkaerőpiaci elvárása miatt – fontosabb; továbbá a felsőoktatásban az általános nyelv és szaknyelvoktatása is kulcsfontosságú.

Hivatkozások

- Babbie, E. (2001): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó: Budapest
- Fóris, Á. (2008): *Kutatásról nyelvészeknek. Bevezetés a tudományos kutatás módszertanába*. Nemzeti Tankönyvkiadó: Budapest
- Mackey, A. – Gass, M. S. (2005): *Second Language Research: Methodology and Design*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers: London